

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

3-JILD 1-SON

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

TO'PLAMI

3 - JILD, 1 - SON

2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

O'smir yoshlarning ma'naviy axloqiy tarbiyasida hadis ilmining nazariy asoslari

Toshpo'latova Difuza Rajabovna

Buxoro Davlat Pedagogika intituti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'smir yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirishda hadis ilmining nazariy asoslari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Hadislarning tarbiyaviy ahamiyati, ularning o'smirlar ongida axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy mas'uliyat, odob-axloq va ma'naviy barkamollikni rivojlantirishdagi o'rni ochib beriladi. Shuningdek, hadis ilmi asosida yosh avlodni tarbiyalashning pedagogik mexanizmlari va zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: O'smir yoshlar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, hadis ilmi, axloq, ma'naviyat, islomiy ta'lim, tarbiya nazariyasi.

Ma'lumki, islom g'oyalari, musulmonchilikning talablari, huquqiy va axloqiy me'yorlari Qur'on va uning tafsirlari, Hadisi sharif, shariat qoidalari bayon etilgan qo'llanmalar hamda ilohiyotga oid adabiyotlar mazmunida batafsil ifodalangan. Qur'on dunyo madaniyatining ulkan boyligi, musulmonlarning muqaddas kitobi bo'lib, arab tilida qiroat, ya'ni o'qish ma'nosini anglatadi. Qur'on 114 suradan iborat bo'lib, ularning 90 tasi Muhammad alayhissalom Makka shahrida, 24 tasi esa Madina shahrida istiqomat qilgan davrlarida nozil bo'lganligi to'g'risida manbalarda ma'lumotlar keltiriladi.

Qur'on g'oyalari kishilarni tenglik, birodarlik, tinch-totuv yashash va ezgulikka undaydi. Shu bois u katta axloqiy qimmatga ega. Qur'on g'oyalarining ma'naviy-axloqiy xususiyatlari haqida so'z yuritilar ekan, uning insonning ma'naviy kamolotga yetishida naqadar muhim o'rin tutishini anglash mumkin. Qur'onning qimmatini insonning ma'naviy kamolotga erishishida rioya etilishi lozim bo'lgan talablarni bir butun holda mujassam etganligi bilan belgilanadi. Shu sababli u necha asrlardan buyon insoniyatning eng ulug' qadriyatlaridan biri sifatida e'zozlanib kelinmoqda.

Islom dini ta'limoti asoslarini yorituvchi Qur'on Karimdan keyingi asosiy manba hadis hisoblanadi. Hadis arab tilidan olingan bo'lib, xabar, gap, yangilik degan ma'nolarni anglatadi. Mazmunan esa Muhammad sallallohu alayhi vasallamning aytgan so'zlari, qilgan ishlari va tasdiqlari to'g'risidagi rivoyatlardir. Hadislar ikki turga bo'linadi: hadisi qudsiy (ma'nosi Alloh taolaga mansub bo'lib, lafzi Rasululloh tomonidan aytilgan hadislar) va hadisi nabaviy. Hadislar e'tiborga olinishi jihatidan uch qismga bo'linadi:

1. sahih — ishonchli hadislar;
2. hasan — yaxshi hadislar;
3. zaif — ishonchlilik darajasi past bo'lgan hadislar.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda o'smir yoshdagi bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, o'smirlik davri shaxs shakllanishining

eng murakkab va mas'uliyatli bosqichi hisoblanadi. Bu davrda bolalarda dunyoqarash, axloqiy mezonlar, ijtimoiy munosabatlar va xulq-atvor asoslari tarkib topadi. Shu sababli o'smirlarni to'g'ri yo'lga yo'naltirishda milliy va diniy qadriyatlarga asoslangan tarbiya tizimi muhim ahamiyat kasb etadi. Ana shunday bebaho manbalardan biri — hadis ilmi hisoblanadi.

O'smirlik davri (taxminan 11–16 yosh) bolalarning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy jihatdan jadal rivojlanishi bilan xarakterlanadi. Bu davrda mustaqil fikrlashga intilish, o'zini namoyon qilish, kattalarga taqlid qilish yoki ularga qarshi chiqish holatlari kuzatiladi. Agar ushbu davrda o'smirlar to'g'ri ma'naviy-axloqiy yo'nalish olmasa, turli salbiy xatti-harakatlar, axloqiy bo'shliq va ma'naviy inqiroz yuzaga kelishi mumkin. Shuning uchun tarbiya jarayonida ishonchli, hayotiy va ta'sirchan manbalarga tayangan holda ish olib borish muhimdir.

O'smir yoshdagi bolalarni tarbiyalashda hadis ilmidan quyidagi yo'nalishlarda samarali foydalanish mumkin:

Axloqiy tarbiya: Hadislar orqali to'g'rilik, halollik, sabr, vijdon va mas'uliyat tushunchalarini singdirish.

Ijtimoiy tarbiya: Jamiyatda o'zini tutish, do'stlik, birodarlik, o'zaro hurmat kabi fazilatlarni shakllantirish.

Ma'naviy tarbiya: O'smirlarda Allohga muhabbat, ezgulik, yaxshilik qilishga intilish hissini uyg'otish.

Pedagogik yondashuv: Hadislarni o'smirlarning yosh xususiyatiga mos holda hikoya, misol va muhokama shaklida yetkazish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida hadis ilmini maktab va oilaviy tarbiya tizimi bilan uyg'unlashtirish, ma'naviyat soatlari va tarbiyaviy suhbatlarda undan foydalanish yuqori samara beradi.

Xulosa qilib aytganda, o'smir yoshdagi bolalarni tarbiyalashda hadis ilmi muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Hadislar o'smirlarning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlash, ularni barkamol, ongli va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashda ishonchli manba bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun hadis ilmini tarbiya jarayoniga keng joriy etish, uni zamonaviy pedagogik usullar bilan uyg'unlashtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaev, K. O'zbek xalqining ma'naviy merosi va Islom dini. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Imom Buxoriy. "Al-Jome' as-Sahih". – Toshkent: Movarounnahr, 1992.
3. Buxoriy, I. Sahih al-Buxoriy (O'zbek tilidagi tarjimai). Toshkent: Movarounnahr Nashriyoti.
4. Rasulov Sh. "Ta'lim va tarbiya: Islomiy qarashlar". – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Komilov, N. Tasavvuf va o'zbek adabiyoti. Toshkent: Fan Nashriyoti.
6. Abdug'affor Qori. "Hadis va hayot" (1–3 jildlar). – Toshkent: Hilol, 2012.
7. "Qur'on va madaniyat". <https://www.islam.uz/articles/quron-va-madaniyat>
8. E. G'oziyev – Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi) Toshkent, O'qituvchi nashriyoti-1994.